

نگاهی به زندگینامه
استاد سعید نفیسی

()

()

()

)

()

()

(

) ()

()

()

()

()

)

(

جامعه ارمنی ایران

اجرای اپرای "رستم و سهراب" در تالار میلاد
روز ۳۱ امرداد اپرای "رستم و سهراب" به رهبری لوریس چکنوریان در تالار میلاد مجموعه نمایشگاه های بین المللی به اجرا در آمد.

شرایط مناسب برای سرمایه گذاری ایرانیان در ارمنستان
آقای لئون آهارونیان رئیس اتاق بازرگانی مشترک ایران و ارمنستان در مصاحبه ای ضمن اعلام این مطلب اعلام نمود که شرکت های ایرانی در ارمنستان از پرداخت مالیات به مدت ۱۵ سال معاف خواهند بود. همچنین وی اعلام کرد که تا کنون ۸ نمایشگاه بازرگانی توسط ایران در ارمنستان برگزار شده است که ۶ نمایشگاه توسط اتاق بازرگانی مشترک ترتیب داده شده است.

انتخاب رهبر کلیسایی حوزه آذربایجان
بر اساس انتخاب مجمع نمایندگان ارمنی حوزه اسقفی ارمنیان آذربایجان و تأیید جاثلیق آرام کشیشیان وارتاپت نشان توپوزیان به عنوان رهبر حوزه کلیسایی ارمنی آذربایجان برگزیده شد.

هاروتیون میناسیان نقاشی نامدار ارمنی در گذشت
وی در سال ۱۹۱۰ در رشت به دنیا آمده بود. او در چندین کشور نمایشگاه آثار خود را برگزار کرد. نام او در دانشنامه بزرگ هنری پاریس ثبت شده است.

گفام موسسیان قهرمان شطرنج
موسسیان در مسابقات دبیرستان های کشور که در کرمانشاه برگزار شد به مقام قهرمانی شطرنج کشور نایل آمد.

ایران

رئیس جمهور خاتمی:

تقویت مردم سالاری در این موقعیت حساس بزرگترین رسالت است آقای خاتمی رئیس جمهوری در جمع شورای مرکزی انجمن اسلامی مدرسین دانشگاهها، تأکید کرد بزرگترین رسالت در این موقعیت حساس، پافشاری و تقویت محتوای مردمسالارانه نظام اسلامی به منظور مصونیت از فساد، بهبود بیشتر امور و سرعت بخشیدن به اولویت های جامعه با هزینه کمتر است. وی با اشاره به وجود ظرفیت های لازم برای تحقق این امر در قانون اساسی، تصریح کرد: مردمسالاری هنگامی استوار و پایرجا خواهد شد که نهادهای مردمی که اعتبارشان از مردم است و باید به آنها پاسخگو باشند، بتوانند بر امور و دستگاههای مختلف نظارت کنند. رئیس جمهوری تأکید کرد: براساس قانون اساسی ریشه همه انتخابها در جمهوری اسلامی ایران به صورت مستقیم یا غیرمستقیم به مردم بازمی گردد. آقای خاتمی افزود: مشکل نظام ما در وجود نهادهای انتخابی و یا انتصابی که قانون اساسی مشروعیتشان را به رسمیت شناخته نیست، بلکه در جای است که تشکیلات و هسته هایی به طور مستقل و بدون نظارت و نیاز به پاسخگویی، کارهای خود را انجام دهند. رئیس جمهوری افزود: نهادهای اقتصادی ای در جامعه ما وجود دارند که از حیثه مسئولیت و پاسخگویی خارجند، از جمله شرکت هایی که در دستگاههای دولتی برای تسهیل امور و در خیلی از موارد به حسن نیت، تاسیس شده اند، ولی از رانتهای استفاده می کنند، بدون اینکه مشمول بسیاری از نظارتها و هدایتها باشند که دولت در این مدت تلاش در مهار، محدود کردن و تقلیل آنها کرده است. وی به عزم دولت برای مقابله با این پدیده که قارچ گونه گسترش یافته است، اشاره کرد و گفت: با وجود چنین تشکیلاتی، نمی توان شاهد یک برنامه توسعه و پیشرفت همه جانبه و متوازن در کشور بود و وجود مرکزها و دستگاههای وابسته به دیگر قوا خارج از نظارت و فارغ از پاسخگویی کشور نیز چنین است. آقای خاتمی ادامه داد: هیچ کس در هیچ کشوری نمی تواند بگوید که با مجرمان برخورد صورت نگیرد، اما هیچ تشکیلاتی نباید در جایی در بسته مقدمات برخورد با یک اتهام و جرم را فراهم آورد و در مقابل کسی هم پاسخگو نباشد. رئیس جمهوری با ابراز تاسف از حاکمیت سلیقه ها و توهم ها در تعیین سرنوشت نظام، تأکید کرد: با توهم نمی توان واقعیت ها را عوض کرد، بلکه باید با شناخت واقعیت ها، برخورد های علمی و تعاملات صحیح از هزینه ها بکاهیم و بر برنامه ها بیفزاییم. وی با تشریح فضای سیاسی کشور، گفت: با حذف ظاهری جریانی که سلیقه ای دیگر دارد، مشکل حل نمی شود، زیرا امروز ثابت شده گرایش هایی که سرکوب می شوند از بین نمی روند، بلکه در جایی مخفی شده و به صورت پرهزینه ای بروز می یابند. آقای خاتمی گفت: در صورت حل نشدن مشکلات در درون یک نظام قانونی و

پذیرفته شده، ممکن است راه حلها در خارج از نظام جستجو شود که این خطر بزرگ پیش روی کشور است. رئیس جمهور به اجماع مرکبی که وضعیت کشور را فوق العاده بد و مردم را کاملاً مایوس نشان می دهد و نیز نبود ساماندهی برای کنترل حرکت های اجتماعی اشاره کرد و گفت: آنکه در این میانه مظلومانه زبان می کند مردم هستند. آقای خاتمی تصریح کرد: هرگاه جامعه ای احساس کند که امنیت اجتماعی و روانی اش به خطر افتاده و آزادی ممکن است خصل بیشتری به آن وارد کند، ممکن است حتی برای امنیت به دیکتاتوری یا مداخله و حضور خارجی ها تمکین کند. وی توجه به علم و برخورد های خردورزانه با حوادث و تحلیل منطقی رویدادها را در جامعه ضروری خواند و خواستار پابندی به ملاک های علمی و واقعی و تمکین به آرای مردم شد. پیش از سخنان رئیس جمهور دکتر محسن رهامی دبیر کل انجمن مدرسین دانشگاهها، موضع این انجمن در خصوص حوادث روز کشور و اصلاحات را تشریح و بر تقویت ساختار اجتماعی جامعه نظیر تقویت هسته ها و نهادهای مدنی برای تداوم حرکت اصلاحات و تثبیت پایه های مردمسالارانه تأکید کرد. وی وجود اختلاف نظرها را در جامعه طبیعی خواند و با اشاره به لزوم اعتماد سازی در جامعه، خواستار اهتمام به معیارهای علمی در تحلیل حوادث شد. در این دیدار همچنین چند تن از اعضای شورای مرکزی انجمن اسلامی دانشگاه ها دیدگاههای خود در خصوص کارآمد کردن دولت، تنش زدایی در عرصه داخلی و خارجی، افزایش توانمندیهای منطقه ای و حضور نخبگان علمی در عرصه تصمیم سازی را با بیان کردند.

پنج شرکت اروپایی مجوز سرمایه گذاری گرفتند

شورای عالی سرمایه گذاری برای سرمایه گذاری پنج شرکت اروپایی در ایران مجوز صادر کرد. وزارت امور اقتصادی و دارایی کشور، دیروز اعلام کرد شورای عالی سرمایه گذاری برای این شرکتها با سرمایه گذاری مبلغ ۲۳۶ میلیون و ۵۸۰ هزار یورو و ۴۸ میلیون و ۸۳۴ هزار دلار مجوز لازم صادر کرده است. به گزارش این منبع، شرکت تکنوگرافت موتور انگلستان مبلغ ۴۴ میلیون و ۵۸۴ هزار دلار بابت مشارکت در طرح تولید اتومبیل سواری به میزان ۷۱ درصد در ایران سرمایه گذاری خواهد کرد و ۲۹ درصد سهم را هم سرمایه گذاران ایرانی تأمین می کنند. این گزارش افزود: شرکت های هانزا شیمی و مهندسی کماناتور به ترتیب ۳۴ میلیون و ۲۹۰ هزار یورو و ۲۲ میلیون و ۱۹۰ هزار یورو و شرکت انگلیسی ان - پی - سی اینترنشنال مبلغ ۱۶۸ میلیون یورو در طرح های پتروشیمی در ایران سرمایه گذاری خواهند کرد. همچنین شرکت تکنیک فرانسه نیز برای طراحی، مهندسی، ساخت و تجهیز تاسیسات نفتی، گاز و پتروشیمی مبلغ چهار میلیون و ۲۵۰ هزار دلار سرمایه گذاری می کند.

طرح تغییر قوانین ممنوعیت استفاده از ماهواره دائم تغییر می کند

بهرروز افخمی سینماگر و نماینده مجلس عضو کمیسیون فرهنگی می گوید: قوانین مربوط به ممنوعیت استفاده از تجهیزات ماهواره ای باید به نحوی تغییر کند که استفاده از پیشرفتهای فنی را امکان پذیر سازد. نماینده مردم تهران که با خبرنگاران گفتگو داشت، گفت: در آینده نزدیک به دلایل فنی و نیز با توجه به گسترش شبکه ها در سطح جهانی، تلویزیون ایران ناگزیر خواهد بود که از پخش ماهواره ای استفاده کند. وی اظهار داشت: گسترش خیلی از شبکه ها در سطح ایران و نیز پخش آنها با استفاده از فناوری ماهواره ای ارزاتر و آسانتر خواهد شد. عضو کمیسیون فرهنگی مجلس خاطرنشان کرد که به همین خاطر، طرحی برای بررسی نحوه کارگیری تجهیزات ماهواره ای در کمیته فرهنگ، هنر و رسانه های این کمیسیون در دست بررسی است. افخمی گفت: از زمان شروع به کار مجلس ششم، در این مورد در قالب یک طرح بحث می شد و حدود یک سال است در حال تنظیم و روزآمد کردن قوانین موجود هستیم. نماینده مردم تهران اضافه کرد: این طرح با انگیزه های مختلفی، به طور مرتب در حال تغییر است، به طوری که اکنون، متن طرح با متن پیش نویس آن به طور کلی متفاوت است. وی در پاسخ به سؤال خبرنگار ایرنا درباره احتمال مغایرت این طرح با قانون اساسی، اظهار داشت: بستگی به تفسیری دارد که از قانون اساسی صورت می گیرد. عضو کمیسیون فرهنگی مجلس تأکید کرد: متن کنونی قانون، بدون تغییر، تحولات آینده را تحمل می کند، اما اگر تفسیر تنگ نظرانه از آن شود، البته، ممانعی برای بکارگیری پیشرفتهای فناوری خواهد بود و امکانات ارتباطی ایران را در حد قرن گذشته متوقف می کند. این سینماگر خاطر نشان ساخت: ما به ضرورت های گسترش امکانات فناوری و مسأله منافع ملی توجه می کنیم و اهداف درازمدت فرهنگی، سیاسی، اقتصادی و صنعتی را مدنظر داریم.

افخمی اظهار داشت: به نظر من، جنبه اقتصادی و صنعتی این فعالیتها تا به حال

برای مدتی نامعلوم به تعویق افتاد. در خصوص اراضی متعلق به کلیسای حواریون ارمنیان باید گفت که اکنون تضمینی در این خصوص وجود ندارد تا در زمانهای مختلف در کانون درگیرهای اعراب و اسرائیل قرار نخواهد گرفت. شبکه سراسری تلویزیون ارمنستان ۸۱/۰۶/۰۸

خواهر خواندگی شهرهای ایسی له مولنو فرانسه و اجمیادزین

بین شهرهای ایسی له مولنو فرانسه و اجمیادزین روابط دوستی برقرار می شود. شهرهای خواهر خوانده قرارداد مربوطه را روز یکشنبه امضاء خواهند کرد. آندره سانتینی شهردار ایسی له مولنو در ارمنستان بسر می برد و با روبرت کوچاریان رئیس جمهور و همچنین رئیس مجلس ملی ملاقات داشته است. وی عضو گروه دوستی پارلمانی دو کشور نیز بوده و شرکت فعالی در امر برسمیت شناختن قتل عام ارمنیان از سوی پارلمان این کشور داشته است. به گفته رئیس جمهور، روابط ارمنستان-فرانسه بعد کافی بصورت دینامیک گسترش یافته که سهم دوستان ارمنیان نیز در این کار به سزا است.

شبکه سراسری تلویزیون ارمنستان ۸۱/۰۶/۰۸

سفر آندرانیک مارکاریان به ژوهانسبورگ

هیأتی بریاست آندرانیک مارکاریان نخست وزیر جمهوری ارمنستان جهت شرکت در اجلاس جهانی سازمان ملل متحد در ۴-۲ سپتامبر عازم ژوهانسبورگ شد. وارتان خاچاتوریان وزیر دارایی و وارتان آیواریان وزیر محیط زیست، آرمن مارتیروسیان معاون وزیر امور خارجه، گ. آرسنیان از کارکنان نهاد ریاست جمهوری و چند تن از کارکنان وزارت امور خارجه در این سفر نخست وزیر را همراهی می کنند.

بر اساس اداره روابط عمومی و خبررسانی دولت جمهوری ارمنستان، آندرانیک مارکاریان در این اجلاس نطقی ایراد خواهد نمود. هیأت ارمنی چند پیشنهاد در این اجلاس ارائه خواهد نمود که مسایلی چون: انرژی، دریایچه سوان، گسترش جنگلهای ارمنستان نیز شامل آن می شوند.

شبکه تلویزیونی پرموتوس ۸۱/۰۶/۰۸

نمایشگاه تولیدات صنعتی ارمنستان در آمریکا

پاییز آینده نمایشگاه تولیدات صنعتی ارمنستان در شهر گلندل آمریکا برگزار خواهد گردید. کارخانه ماشین سازی الماس ارمنستان نیز در این نمایشگاه شرکت خواهد کرد. به نظر مسئولین این کارخانه ماشینهای برش و سیقل تولید این کارخانه مشتریهای فراوان در روسیه، ایران و اروپا شرقی دارند.

بخش فارسی رادیوی سراسری ارمنستان ۸۱/۰۶/۰۸

کلیسای کاتولیک در شهر گیومری

کلیسای ارمنی کاتولیک در گیومری دومین شهر بزرگ ارمنستان افتتاح گردید. این کلیسا با بودجه اهدایی سرکیس ها کوپیان یکی از ارمنیان آمریکا بنا شده است. مراسم افتتاح با حضور سراسقف نرسس نرسیسیانتس پیشوای مذهبی ارمنیان کاتولیک ارمنستان و گرجستان، سفیر آمریکا در ارمنستان، خانم لوتیز سیمون مانوکیان رئیس انجمن نیکوکاری ارمنیان و اعضای خانواده این نیکوکار انجام گرفت.

*/ بخش فارسی رادیوی سراسری ارمنستان ۸۱/۰۶/۰۸

روز انتخابات ریاست جمهوری و پارلمانی ارمنستان تعیین شد

روز انتخابات ریاست جمهوری و پارلمانی آتی تعیین شد. روز ۱۹ فوریه سال ۲۰۰۳ انتخابات ریاست جمهوری ارمنستان و روز ۲۵ می انتخابات پارلمانی برگزار خواهد شد. این اولین تصمیمی بود که کمیسیون مرکزی جدید انتخابات در اولین جلسه خود اتخاذ کرد. امروز رئیس کمیسیون جدید نیز انتخاب شد. آرتاک ساهرادیان رئیس کمیسیون مرکزی انتخابات اختیارات خود را در این مقام حفظ کرد.

در روز ۳ ژوئیه سال ۲۰۰۲ قانون جدید انتخابات از سوی مجلس ملی تصویب و سپس از سوی رئیس جمهور تأیید شد. بر اساس ماده ثبت شده در این قانون که هماهنگ با ماده ۳۵ قانون سابق بود، ترکیب قدیمی کمیسیون مرکزی انتخابات منحل و کمیسیون جدید تشکیل شد. بر اساس این ماده کلیه نیروهای سیاسی دارای فراکسیون در پارلمان حق دارند در کمیسیون مرکزی انتخابات یک نماینده داشته باشند. علاوه بر این رئیس جمهور نیز حق دارد سه عضو کمیسیون را منصوب کند. هنگام تشکیل کمیسیونهای استانی و حوزه ای نیز همین اصل بکار گرفته خواهد شد. از طرف رئیس جمهور آرتاک ساهرادیان رئیس کمیسیون، آرتور بغوسیان معاون رئیس شورای خدمات مدنی و آرمن سینانیان رئیس اداره مسایل جوانان وزارت فرهنگ، مسایل جوانان و ورزش

مغفول مانده و با برخورد سیاسی تنگ نظرانه جلوی ایجاد بیش از صد هزار شغل که در آینده ممکن است تا نیم میلیون شغل گسترش پیدا کند، گرفته شده است. وی افزود: سانسور به معنای قدیمی از طریق نوشتن قانون امکان پذیر نیست. با پیشرفت وسایل مختلف ارتباط جمعی، شاید به طور کلی اعمال سانسوردولتی غیرممکن شود.

ارمنستان

رضایت اجلاس عالی پارلمانی شورای اروپا از روند اجرای تعهدات ارمنستان

طی ملاقات هوانس هوانسیان رئیس کمیسیون روابط خارجی مجلس ملی ارمنستان با برونو خالر دبیر کل اجلاس عالی پارلمانی شورای اروپا و پیتر شیدیه رئیس اجلاس عالی پارلمانی شورای اروپا در لوکزامبورگ مسایل مربوط به روند اجرای تعهدات ارمنستان در برابر شورای اروپا مورد بررسی قرار گرفته اند.

همانگونه که هوانس هوانسیان طی گفتگو با خبرنگار خبرگزاری آرم اینفو اعلام نمود، طی ملاقات مسؤلان اجلاس عالی پارلمانی شورای اروپا در کل از روند اجرای تعهدات ارمنستان در قبال شورای اروپا ابراز رضایت نمود. وی در ضمن خاطر نشان ساخت که مسؤلان اجلاس عالی پارلمانی شورای اروپا بابت این امر که ارمنستان تاکنون ششمین صورتجلسه کنوانسیون اروپایی مربوط به حقوق و آزادیهای بشر را (که به موجب آن لغو حکم اعدام در کشور پیش بینی می گردد) به تصویب نرسانده، ابراز نگرانی نموده اند.

به گفته آقای هوانسیان، گزارش مربوط به ارمنستان طی نشست کمیسیون مونیترینگ اجلاس عالی پارلمانی شورای اروپا در ۱۰ سپتامبر به تصویب خواهد رسید. وی همچنین قید نمود که طی نشست پاییزه اجلاس عالی پارلمانی شورای اروپا در ۲۶ سپتامبر گزینیه نهایی گزارش مربوط به مونیترینگ در ارمنستان مورد بررسی نمایندگان پارلمان اروپایی قرار خواهد گرفت.

هاپاستانی هانراپتوتیون ۸۱/۰۶/۱۵

پاپ ژان پل دوم از کارگین دوم حمایت می کند

نامه ویژه ای از سوی کارگین دوم رهبر مذهبی ارمنیان جهان در رابطه با مسایل مربوط به اراضی "بارون تر" متعلق به اسقف نشینی ارمنیان در اورشلیم به رهبران کلیسای خواهر ارسال شده بود.

در پاسخ به نامه ایشان، آستان مقدس اجمیادزین نامه پاپ ژان پل دوم رهبر کاتولیکهای جهان در رم را دریافت نموده است.

رهبر کاتولیکهای جهان نگرانی خود را حضور رهبر مذهبی ارمنیان جهان ابراز داشته و اطلاع داده است که دفتر امور خارجی واتیکان مکلف شده تا خطاب به دولت اسرائیل خواستار حل عادلانه مسأله مربوط به اراضی "بارون تر" گردد.

پاپ ژان پل دوم در نامه خود قید نموده است: "امیدوارم که با روحیه اراده نیک و احترام متقابل، دستیابی به راه حل در این وضعیت تأسفبار امکان پذیر خواهد بود، که به موجب آن اسقف نشینی ارمنیان در اورشلیم که سابقه ای دیرینه دارد، حفظ شده و بدین ترتیب از وارد آمدن ضربه ای دیگر به بقاء مسیحیت در آن شهر مقدس جلوگیری خواهد شد."

خدمات اطلاع رسانی آستان مقدس اجمیادزین، هاپاستانی هانراپتوتیون ۸۱/۰۶/۱۴

پیرامون اراضی متعلق به کلیسای ارمنی در اورشلیم

یک مقام روحانی کلیسای حواریون ارمنیان اظهار داشت که قرار است دولت اسرائیل به شیمون پرز مأموریت دهد تا در جریان برگزاری اجلاس سازمان ملل با وارتان اسکانیان در خصوص مسایل مربوط به اراضی شورای خلیفه گری ارمنیان در اورشلیم صحبت نماید و اگر امکان وجود داشته باشد، باید در ماه اکتبر اسکانیان را به اسرائیل دعوت نموده و گفتگوهای آنان در این خصوص ادامه یابند. فعلا در آن منطقه وضعیت فوق العاده برقرار است. مسؤلین شورای خلیفه گری با نمایندگان نیروهای مسلح اسرائیل در حال گفتگو هستند، اما تاکنون هیچ تصمیمی در این خصوص گرفته نشده است.

این مورد تنها اختلاف جدی بین خلیفه گری ارمنیان و مقامات اسرائیل نیست. سیستم دفاعی در حال احداث در شهر اورشلیم محله های مسیحی آن را به دویخش نابرابر تقسیم خواهد کرد. بخش ارمنی در صورت اجرای مقاصد نظامیان در بخش غربی (یهودی) ظاهر شده و اما بخشهای کاتولیک و ارتدکس تحت نظارت فلسطینی ها قرار خواهند گرفت. وضعیت پیش آمده می تواند موضوع بررسی دیپلماتهای ارمنستان و اسرائیل نیز باشد. لیکن سفر سفیر اسرائیل در گرجستان و ارمنستان که قرار بود در پایان ماه اوت صورت گیرد

بعنوان اعضای کمیسیون مرکزی انتخابات منصوب شده اند. شش کرسی دیگر را زاون پلوزیان مسئول بخش سازماندهی "حق و اتحاد"، ویلن سوکسیان دبیر کمیته منطقه ای حزب کمونیست، آرتاشس آویان حقوقدان فراکسیون "کشور قانونمند"، پاول یدیکاریان رئیس شورای آژم، هاملت آبراهامیان حزب دانشکسوتیون و آنا آلکسیان کارشناس ارشد فراکسیون "وحدت" به خود اختصاص داده اند. دو نفر آخر به ترتیب در مقام معاون و دبیر کمیسیون مرکزی انتخابات منصوب شده اند.

شبکه تلویزیونی شانت ۸۱/۰۵/۱۶

گزینه مغری بطور جدی بررسی شده است

هر بار که در خصوص تبادل ارضی بین ارمنستان و آذربایجان در چارچوب حل مناقشه قره باغ و یا به اصطلاح "راهکار مغری" صحبت می شود، مقامات ارمنستان اعلام می کنند که چنین چیزی مطرح نبوده است. آخرین بار مقامات در رابطه با این مسأله و اغاراشاک هاروتیونیان را به "دروغگویی" متهم کردند. ولی نمی توان کل جهان را به "دروغگویی" متهم کرد. در ماه مارس سال ۲۰۰۱ در نشریه "لوموند دیپلماتیک"، یکی از معتبرترین نشریات سیاسی جهان، مقاله مفصلی در مورد حل مناقشه قره باغ منتشر شد که طی آن پیشنهاد تبادل ارضی بین ارمنستان و آذربایجان بطور مفصل تشریح می شود. به نظر مقاله نویس این پیشنهاد در ماه ژانویه سال ۲۰۰۰ قبل از مذاکرات در داؤس مطرح شده است. بعد هاجامعه به طریقی در خصوص این پیشنهاد اطلاع یافته است. به گفته مقاله نویس پس از علنی ساختن پیشنهاد، عکس العمل طرف ارمنی همراه با تأخیر بوده و بسیار آشفته بوده است. از نقشه ارائه شده پیدا است که بر اساس این برنامه نیروهای ارمنی باید از کلیه مناطق آزاد شده خارج شوند (جالب است، پس "قره باغ مستقل یا هشت هزار کیلومتر مربع وسعت"، که قبل از کودتای ۹۸ وعده آن را می دادند کجاست؟) و راهروی لاجین (حتی نه کل منطقه) باید با راهروی مغری مبادله شود. یک مورد جالب توجه دیگر. مقامات ارمنستان در هر قدم اعلام می کنند که سه اصل برای حل قابل قبول مناقشه وجود دارد: ۱) قره باغ نباید تحت تبعیت آذربایجان باشد، ۲) قره باغ باید با ارمنستان مرز زمینی داشته باشد، ۳) قره باغ نیاز به تضمین بین المللی امنیتی دارد. آخرین بار سرز سرکسیان در خصوص این اصول یادآوری کرد. پیشنهاد ارائه شده (راهکار مغری) شامل این سه اصل می باشد. یعنی در صورت واگذاری مغری چه آذربایجان و چه جامعه بین المللی با خشنودی موافقت خواهند کرد که قره باغ در ترکیب آذربایجان نباشد، با ارمنستان مرز زمینی و تضمین بین المللی امنیتی داشته باشد. بحث دیگری است که تمام اینها به حساب تمامیت ارضی ارمنستان صورت خواهد گرفت. چنانکه بهتر بود اگر مقامات جمهوری ارمنستان چهارمین اصل را نیز مبنی مورد براینکه "هیچیک از مناطق جمهوری ارمنستان نمی تواند به عنوان موضوع مورد مذاکره مطرح شود" اعلام می کردند. در ضمن در بین تمام اینها خطرناکتر از همه مورد ذیل است: بدون شک جامعه درک می کند که تحقق راهکار مغری برای ارمنستان تا چه حد ویرانگر خواهد بود. ولی بخش قابل ملاحظه جامعه ارمنی لازم نمی داند بر علیه این مسأله قیام کند و به اینصورت خود را تسلی می دهد که "اگر حتی کوچاریان اقدام به چنین گام خائنه ای بکنند، روسها اجازه خواهند داد تا مغری از دست برود". در حالی که در طول تاریخ چندین بار اطمینان یافته ایم که لازم است به پاس منافع مبارزه کرد و نه اینکه منتظر ماند تا دیگران به پاس این منافع مبارزه کنند. و اما در عرصه سیاست امیدواری مطلق به نیروهای خارجی امری ویرانگر است.

جوورود ایشخانوتیون ۸۱/۵/۱۵

مرز ارمنستان - ترکیه باید گشوده شود

نمایندگان سازمان اجتماعی غیر دولتی "مرکز قفقاز در گیومری" طی ملاقاتی که اخیراً با تاپار آرالی رئیس اتاق بازرگانی شهر ایگدیر انجام گرفته است اعلام کرده اند که مرز ارمنستان - ترکیه باید گشوده شود، آنچه که امکانی فراهم خواهد آورد تا روابط تجاری بین دو کشور حل شود. به نوشته نشریه "ترکیش دیلی نیوز" چاپ ترکیه، طرفین امکانات همکاری اقتصادی همجوار مرزی بین ارمنستان و ترکیه را بررسی نموده اند. به گفته نمایندگان طرف ارمنی، ارمنستان و ترکیه باید به پاس بهروزی مردم ارمنی و ترک با هم روابط تجاری داشته باشند. اگر مرزها قابل رؤیت باشند، میزان درآمدهای دو کشور نیز افزایش خواهد یافت. برخی از نیروها سعی می کنند مانع توسعه روابط اقتصادی دو جانبه شوند، آنچه امری مجاز نیست.

تاپار آرال رئیس اتاق بازرگانی شهر ایگدیر از نظر میهمانان ارمنی حمایت کرده و اشاره نموده است که طی ماه جاری گروهی از دست اندرکاران ترک به ارمنستان خواهند آمد.

به گفته تاپار آرال هدف از سفر آنها بررسی مسایل مربوط به ایجاد شرایط مساعد تجاری دو جانبه با دست اندرکاران ارمنی خواهد بود. وی همچنین به ضرورت گشایش برخی پاسگاه های عبور مرزی که توسط آنها تجارت به تحقق خواهد پیوست اشاره کرده است.

آرم اینفو، هایاستانی هانراپتوتیون ۸۱/۰۵/۱۵

سفیر ایران از دفتر روزنامه "آران" بازدید نموده است

آقای محمد فرهاد کلینی سفیر جمهوری اسلامی ایران در جمهوری ارمنستان از دفتر روزنامه "آران" و ماهنامه "هایاتسک یروائیس" بازدید کرده است. روزنامه "آران" از نشریات جدید کشور ارمنستان است که تاکنون ۵۰ شماره منتشر کرده و با استقبال گرم مردم روبرو شده است. سفیر ایران از فعالیت و مواضع این روزنامه تقدیر کرده و آن را حامی ارزشهای ملی دانسته است. ناشر این روزنامه و مجله سازمان ابتکار ملی-مدنی بوده و رئیس آن رافی هوانسیان وزیر امور خارجه اسبق ارمنستان است.

بخش فارسی رادپوی سراسری ارمنستان ۸۱/۰۵/۱۲

سفارشی از ایران

واژگن بغوسیان مدیر کل شرکت سهامی عام "یروان استروی" طی گفتگو با خبرنگار خبرگزاری "آرم اینفو" گفته است که شرکت وی از ایران سفارشات احداث آب انبار در تبریز را دریافت کرده است.

به گفته وی مبلغ قرارداد بالغ بر ۱٫۵ میلیون دلار می باشد و امور احداث نیز بزودی آغاز خواهد شد. واژگن بغوسیان تأکید کرد که سفارش ایرانی تنها سفارش این کارخانه نیست. شرکت سهامی عام "یروان استروی" در مقابل مبلغ ۲٫۱۱۶ میلیون دلار ساختمان تئاتر ایرا و باله "آ. اسپندیاریان" را بازسازی خواهد نمود. البته جناب مدیر کل تأکید کرد که تعمیر ساختمان دارای مساحت کل ۵۰ هزار متر مربع به مطالعات جدی قبل از مراتب تعمیر نیاز دارد. واژگن بغوسیان خاطر نشان کرد که مثلاً طی امور آماده سازی معلوم شده است که بام ساختمان نیز در وضعیت نامساعدی قرار داد و آن را نیز باید تعمیر کرد، اما تعمیر بام در طرح پیش بینی نشده بود. شرکت پیشنهاد اختصاص منابع اضافی یا سازماندهی مناقصه جداگانه برای تعمیر بام را به بنیاد "لینسی" ارائه کرده است.

شرکت سهامی عام "یروان استروی" سرای موسیقی کامرائین ایروان را نیز بازسازی می کند. تمامی امور با مبلغ ۲۵ هزار دلار تا پایان سال جاری به پایان خواهد رسید. این شرکت همچنین قصد دارد دو ساختمان مسکونی در گیومری را نیز بازسازی نماید.

واژگن بغوسیان بویژه خاطر نشان کرد که اکنون در شرکت سهامی عام "یروان استروی" تقریباً ۶۰۰ نفر اشتغال دارند، اما در رابطه با قرارداد مقاطعه کاری جهت تعمیر ساختمان تئاتر ایرا، بزودی این تعداد به بیش از یک هزار نفر خواهد رسید. به گفته وی، احداث کلیسای بزرگ گریگور لوساوورچ در ایروان طی مدت کوتاه ۲٫۵ سال حاکی از برخورداری "یروان استروی" از امکانات فنی .

آرم اینفو، گولوس آرمینی ۸۱/۰۵/۱۰

گارگین دوم جانشین اعظم ارمنیان نامه ای

خطاب به نخست وزیر اسرائیل ارسال نموده است

گارگین دوم رهبر مذهبی ارمنیان جهان اعضای شورای روحانیون وانک را که امور جاری آستان قدس اجمیادزین را هنگام غیاب وی اداره کرده بودند به حضور پذیرفت و گزارش آنها را شنید. در پایان رهبر مذهبی شرکت خود را در رابطه با فعالیتها انجام گرفته خطاب به اعضای شورا ابراز نموده و اطلاع داد که اسقف نشینی ارمنیان اورشلیم در رابطه با تحولات اراضی "بارون تر" خطاب به مرجع عالی دادگاه اسرائیل دادخواست ارائه کرده است. رهبر مذهبی همچنین به اعضای شورا اعلام نموده که نامه ای ویژه خطاب به آریل شارون نخست وزیر اسرائیل ارسال داشته و دولت اسرائیل را فراخوانده است تا راه حل قابل قبولی پیرامون مسایل مطرح شده در خصوص اراضی "بارون تر" بیابد و ارزش روحانی - فرهنگی اراضی را که بیش از ۴۰۰ سال به اسقف نشینی ارمنیان متعلق بوده است به مخاطره نیاندازند.

رهبر مذهبی همواره با اسقف تورگوم مانوکیان در ارتباط است.

سرویس خبررسانی آستان قدس اجمیادزین، هایاستانی

هانراپتوتیون ۸۱/۰۵/۱۰

ملاقات‌های کاری، نیکولاس دین از مناطق دیدنی جاواخک نیز دیدن نموده است.

آرم اینفو، هایوتس آشخار ۸۱/۰۶/۰۹

پیرامون تأمین مالی شاهدین یهوا در گرجستان نشریه "جرجیان نامیز" گرجستان مقاله ای منتشر ساخته مبنی بر اینکه لابی ارمنی کنگره آمریکا تأمین مالی شاهدین یهوا گرجستان و حمایت از آنها را عملی می سازد.

نویسنده مقاله حتی اسامی آن دسته از اعضاء کنگره را که مستقیماً در پشت این اقدامات ایستاده و فعالیت دارند ذکر نموده است. در این رابطه وان بایورت نماینده ارمنی مجلس گرجستان با یکی از کارمندان سفارت آمریکا در تفلیس ملاقات کرده و درخواست توضیحاتی درخصوص این موضوع نموده است. اما دیپلمات آمریکایی در پاسخ گفته است که سفارت مزبور هیچ اطلاعی پیرامون مسأله حمایت شاهدین یهوا در گرجستان توسط اعضاء کنگره آمریکا ندارد.

آرم اینفو، هایوتس آشخار ۸۱/۰۶/۰۸

مسأله ارمنیان در کتب تاریخ مدارس ترکیه گنجانده خواهد شد

بنا بر خبرگزاری آرم اینفو از سال تحصیلی جدید مسأله ارمنیان در برنامه کتب تاریخ آموزشگاههای تربیت معلم و مدارس دوره متوسطه ترکیه گنجانده خواهد شد. به گزارش روزنامه "زمان" چاپ ترکیه بغیر از مسأله ارمنی در کتب تاریخ مدارس دوره متوسطه موضوعات قتل عام یونانی های پونتوس و سوریه گنجانده خواهد شد.

شبکه تلویزیونی آرمینیا ۸۱/۰۵/۱۷

اعلامیه کمیته یهودیان آمریکا علیه اشغال اراضی اسقف نشینی ارمنیان

کمیته یهودیان آمریکا در رابطه با اشغال اراضی اسقف نشینی ارمنیان اورشلیم از سوی ارتش اسرائیل سخت ابراز نگرانی نموده است. مسئولین کمیته وزیر دفاع اسرائیل را فرا خوانده است تا در رابطه با دیواری که اسرائیل و فلسطین را از هم مجزا می سازد با اسقف نشینی ارمنیان همکاری نماید. در پیام خصوصاً اشاره شده است که سالیان متوالی جوامع ارمنی و یهودی تمامی تلاشهای خود را در راستای کسب احترام و درک متقابل بکار می گیرند. همزمان بر اساس گزارش اسقف نشینی ارمنیان آمریکا، رهبران کلیسای ارمنیان بطور کلی مسأله احداث دیوار را بررسی نکرده اند ولی با احداث دیواری که از قلمرو اسقف نشینی عبور می کند مخالفت نموده اند. نمایندگان مذاهب مختلف در رابطه با پیگیری واقعیت اشغال اراضی اسقف نشینی ارمنیان به مقامات رسمی اسرائیل رجوع کرده اند. روبرت ادگار دبیر کل شورای ملی کلیساها در پیام خود به آریل شارون نخست وزیر اسرائیل اشاره نموده است که این واقعیت باعث نگرانی سایر اقلیتهای مذهبی اسرائیل شده است.

سایت خبری "پان آرمین نتورک" ۸۱/۰۵/۱۷

بیانیه اتحادیه اروپا در مورد فعالیت کلیساها در ترکیه
اتحادیه اروپا با صدور بیانیه‌ای محدودیت فعالیت کلیساها در ترکیه را محکوم کرده است. در این بیانیه آمده است که محدودیت فعالیت کلیساها

دو نفر ارمنی ساکن روسیه نشان افتخار دریافت کرده‌اند

طبق حکم ولادیمیر پوتین رئیس جمهور روسیه دو ارمنی به کسب نشان افتخار از دولت روسیه نائل گشته‌اند. این دو نفر سورن ساهاکیان سفیر سابق ارمنستان در روسیه و لئون پیروزیان دانشمند معروف ارمنی ساکن روسیه هستند. بخش فارسی رادیوی سراسری ارمنستان ۸۱/۰۵/۱۲

افزایش تعداد اعضاء گروه حامیان ارمنستان در کنگره آمریکا

یک نفر دیگر نیز به شمار سناتورهای حامی ارمنستان در کنگره آمریکا افزوده شد. روبرت سیمونس نماینده کنگره نیز به گروه حامیان ارمنستان و مسأله ارمنیان پیوست. این گروه از سال ۱۹۹۵ فعالیت دارد.

بخش فارسی رادیوی سراسری ارمنستان ۸۱/۰۶/۱۴

روز استقلال قره باغ

روز ۲ سپتامبر مصادف با ۱۱-مین سالگرد استقلال قره باغ از آذربایجان بود. مردم قره باغ در ۲ سپتامبر سال ۱۹۹۱ میلادی ابتدا با انتشار منشور استقلال و سپس با برگزاری همه پرسی استقلال طبق قوانین اتحاد شوروی و آذربایجان شوروی از این کشور جدا شد. قره باغ اکنون دارای تمامی نهادهای حکومتی و ارتش است. آرکادی غوکاسیان رئیس جمهور قره باغ به مناسبت این روز پیامی صادر کرده و آمادگی قره باغ را برای ادامه مذاکرات صلح با آذربایجان اعلام داشته است. آندرانیک مارکریان نخست وزیر ارمنستان ضمن ارسال تلگرافی این روز را به مردم قره باغ تبریک گفته است.

بخش فارسی رادیوی سراسری ارمنستان ۸۱/۰۶/۱۲

سفر وزیر مشاور ترکیه به آذربایجان

رمضان میرزا اوغلی وزیر مشاور ترکیه طی هفته جاری به آذربایجان سفر نموده است. هنگام ملاقات حیدر علی اف رئیس جمهور آذربایجان و وزیر امور خارجه ترکیه، طرف آذری گفته است: "ترکیه برای بهره برداری از نعمت های دریای خزر باید تلاش بیشتری نماید. وزیر مشاور ترکیه حین بازگشت به وطن خویش خطاب به خبرنگاران گفته است: "آذربایجان در خصوص مسأله دریای خزر با مشکلات بسیار جدی مواجه است و ترکیه از هیچ کوششی در این زمینه کوتاهی نخواهد ورزید. بر اساس اظهارات وی، در وهله اول آنکارا با مسکو مذاکره خواهد نمود تا طرف ترکی - روسی کانالی را که هشت سال پیش از این بسته شده، باز نماید، زیرا این کانال برای آذربایجان اهمیت حیاتی دارد.

شبکه تلویزیونی پرومتوس ۸۱/۰۶/۰۹

عملیات ساختمانی خط لوله نفت

باکو-تفلیس - جیحان آغاز شد

دیروز وزیر امور خارجه ترکیه اعلام نموده است که عملیات ساختمانی خط لوله نفت باکو - تفلیس - جیحان در اراضی ترکیه از ۱۰ سپتامبر آغاز و ۳۲ ماه به طول خواهد انجامید.

شبکه تلویزیونی پرومتوس ۸۱/۰۶/۰۹

دیپلمات آمریکایی در آخلکالاک

دیروز نیکولاس دین مشاور در امور سیاسی و اقتصادی سفارت آمریکا در گرجستان عازم آخلکالاک شده است. وی ملاقاتهایی با نمایندگان اداره منطقه ای و مسؤولان حزب "ویرک" داشته است. طی ملاقاتها این دیپلمات آمریکایی با مسایل اساسی موجود در جاواخک آشنا شده است. علاوه بر

زبانزدهای ارمنی – فارسی – انگلیسی
Հայերէն-Պարսկերէն-Անգլերէն առածանի
 Armenian-Persian-English Proverbs

Աշխատ. Թամար Փանոսեանը
 By Tamar Panosian

121- Անկիւնի քարը, որ ծուռ էլաւ, պատը ծուռ կը քարճրանայ:

An ill beginning, and ill ending.

122- Փողը փող կաշխատի:

Money begets money.

123- Մարդու կարողութիւնը հսագուստով չիմնացի:

Good clothes open all doors.

124- Թան չէ, մածուն չէ, ամէն մարդու բան չէ:

Every man to his trade.

125- Բեղից գողանում, միրքին է տալիս.

To give to the left.

126- Երեխան մահանայ, մէրը կշտանայ:

Nurses put one bit in the child's mouth and two in their own.

127- Ամէն պապղացող ոսկի չէ:

All is not gold that glitters.

128- Արեկ օրը առաւօտից, աղէկ տարին գարնանից:

April and may , the keys of the year.

129- Շտապողին չի յաջողի:
 Հանդարտ գնացողը շուտ կերթայ:

The more haste, the less speed.

130- Աչք ունի , լոյս չունի:

None so blind as those who won't see.

در ترکیه، ملتهای مختلف را با مشکل روبرو می سازد. وزارت کشور ترکیه قول داده است، قانون جدیدی را در مورد آزادی کلیساها تنظیم نماید.

بخش فارسی رادیوی سراسری ارمنستان ۸۱/۰۵/۱۸

آمریکا نمی تواند بر روسیه اعمال نفوذ داشته باشد

به گزارش روزنامه "گازتا" چاپ مسکو مذاکرات روسیه و آمریکا برای تحت فشار گذاشتن ایران با شکست مواجه شده اند. آمریکا روسیه را تحت فشار می گذارد تا از احداث نیروگاه اتمی در جنوب ایران صرف نظر کند. این مذاکرات با شرکت اسپنسر آبراهام و آلکساندر رومیانتسو وزیران انرژی اتمی دو کشور انجام گرفته است. والرئ وورگلیات معاون اول شورای روسیه فدرال اعلام داشته است که این معامله ۱۰ میلیارد دلاری تحت نظارت سازمان انرژی اتمی جهانی انجام می گردد و روسیه در نظر ندارد از آن صرف نظر کند.

بخش فارسی رادیوی سراسری ارمنستان ۸۱/۰۵/۱۷

کوناگون

ارتباط مصرف نمک با بوکی استخوان

افزایش فعالیت جسمی و مصرف مواد غذایی سرشار از کلسیم می تواند از بروز بوکی استخوان پیشگیری کند. اما تحقیقات جدید نشان می دهد ایجاد یک تغییر دیگر در عادات غذایی یعنی نخوردن غذاهای پر نمک نیز در سلامت استخوان ها اهمیت دارد. براساس این گزارش، پژوهشگران استرالیایی میزان مصرف نمک و تراکم استخوان لگن در ۱۲۴ زن یائسه را طی مدت ۲ سال بررسی کردند. این محققین دریافتند کسانی که بالاترین مقدار مجاز مصرف نمک در روز یعنی ۲۱۰۰ میلیگرم یا کمتر را رعایت می کردند به بوکی استخوان دچار نشدند. اما هرچه مقدار مصرف نمک از این حد فراتر رفت بر شدت بوکی استخوان ها نیز افزوده شد. مکمل های کلسیم، در کسانی که مقدار زیادی نمک مصرف می کنند، از بدن دفع می شود. حدود ۷۷ درصد از نمک مصرفی در آمریکا، از طریق غذاهای فرآوری شده به بدن می رسد و فقط حدود شش درصد موقع صرف غذا اضافه می گردد. این پژوهشگران توصیه کردند ضمن توجه به مقدار نمک موجود در غذاهای فرآوری شده، از محصولات منجمد که مقدار سدیم آن پایین است استفاده شود و از خوردن غذاهای آماده که سرشار از نمک است خودداری گردد.

ابداع سریعترین آزمایش ایدز در جهان

تهران - ایرنا: دانشمندان چینی موفق به ابداع یک آزمایش جدید ایدز شده اند که نتیجه آن فقط در سه ساعت مشخص می شود. این تست، سریعترین آزمایش ایدز در جهان محسوب می شود. به گزارش خبرگزاری آلمان از هنگ کنگ، این تست سریع به پزشکان امکان می دهد تا ویروس اچ. آی. وی را به محض ورود به بدن شناسایی کنند. این در حالیست که در تستهای متداول برای شناسایی ویروس به چهار تا هشت هفته زمان نیاز است. به نوشته روزنامه مورنینگ پست چاپ هنگ کنگ، این تست همچنین ارزیابی دقیقی از شدت عفونت ویروسی ارائه می دهد. این تست نتیجه سه سال تحقیق توسط محققان شرکت بیومهندسی پیچی است و برای بیماران بیمارستان مردمی شنزن واقع در جنوب چین طراحی شده است. محققان، ابداع این تست را یک پیشرفت عظیم نامیده اند و معتقدند هزینه جهانی آزمایش ایدز را کاهش می دهد و در عین حال دسترسی به آن بسیار آسان است.

ارمنستان بر اساس نظریه ویلسون

(بخش ۴ و پایانی)

ترجمه و بولت جواکیم (کشیشیان)

از آنجا به سمت غرب بطرف دره ساسون (Sasun Dere) به نقطه ای در حدود ۴ کیلومتر بطرف جنوب غربی از دهکده کابیل جویز (Kabil Jeviz) و حدوداً ۴۷ کیلومتر به سمت جنوب از شهر موش (Mush)، خطی بر روی زمین تثبیت گردد در ادامه تقسیمات اصل آب از میان قله چپارداش (Cheyardash) (۲۰۰۱ متر یا ۶۵۶۵ پا) از قله کیوپکا (Kucpka) (۱۹۳۱ متر یا ۶۳۳۵ پا)، قله ای بدون نام روی ساسون (Sasun Dagħ) حدود ۴ کیلومتر به سمت جنوب غربی از کوه مالاتو (Malato Dagħ) (۲۹۶۷ متر یا ۹۷۳۵ پا)، نقطه ۲۲۲۹ (۷۳۱۰ پا) و برای ترکیه دهکده گوندنو (Gundenu) را باقی گذارد.

از آنجا به سمت شمال غرب بطرف دره تالوری (Telury Dere) در نقطه ای در حدود ۲ کیلومتری بالای رودخانه از دهکده کاسر (Kasser) و حدود ۳۷ کیلومتر بطرف شمال شرق از دهکده سیلوان فارکین (Seylevan Farkin) خطی روی زمین تثبیت گردد در ادامه تقسیمات اصلی آب که از میان یک قله بینام در حدود ۲ کیلومتر به سمت شرق از دهکده سیلوک (Seyluk) بگذرد و از نقطه ۲۰۷۳ (۶۸۰۰ پا)، برای ارمنستان دهکده هیشتیرم (Heyshtirem) را باقی گذارد.

از آنجا به سمت شمال غرب بطرف شاخه غربی دره تالوری (Talury Dere) در نقطه ای حدوداً ۲ کیلومتر به سمت جنوب شرق از دهکده هلین (Helin) و در حدود ۴۲ کیلومتر به سمت جنوب غربی از شهر موش (Mush) خطی روی زمین تثبیت گردد در ادامه تقسیمات اصلی آب و از نقطه ۲۲۵۱ (۷۳۸۵ پا) بگذرد.

از آنجا به سمت شمال غرب به طرف محل تلاقی کولپ بوغـازای (Kulp Boghazay) قرار گرفته است. خطی روی زمین تثبیت گردد در ادامه تقسیمات اصلی آب و از کوه کومیس (Kumiss Dagħ) بگذرد.

از آنجا به سمت شمال غرب بطرف فرات نهری (Frat Nehri) مورادسو (Murad Su) یا فرات (Euphratis) نقطه ای روی زمین معین شود در حدود ۱ کیلومتر بطرف بالا از دهکده دورن (Dorne) و حدوداً ۵۶ کیلومتر به سمت غرب از شهر موش (Mush).

مرز اجرائی بین مناطق سنجک های گنج (Sandjaks of Genj) و موش (Mush) به سمت شمال در حدود ۲ کیلومتر، سپس خطی روی زمین تثبیت گردد در ادامه تقسیمات اصلی آب به سمت غرب بطرف قله ای بی نام در حدود ۶ کیلومتر شرق کوه چوتلا (Chutela) (۲۹۴۰ متر یا ۹۶۴۵ پا) سپس به سمت شمال از میان تپه هادیجه (Hadije Tepe) از روی کوه آرشیک (Arshik Dagħ) میگذرد و برای ترکیه دهکده کولی (Kulay) و برای ارمنستان دهکده کلهوران (Kluhuran) را باقی میگذارد.

از آنجا به سمت شمال غرب بطرف گوتیک سو (Gunik Su) در نقطه ای حدوداً ۲ کیلومتر راهی که ۲ مسیر این رودخانه را قطع می کند و در حدود نیمه راه بین دهکده های المالی و چناجکی (Elmalı & Chenajki) در حدود ۲۶ کیلومتر به سمت شمال شرقی از دهکده چولیک (Cholik) (Chevelik) خطی بر روی زمین تثبیت گردد در ادامه تقسیمات اصلی آب و از طریق یک قله بی نام در حدود ۲ کیلومتر به سمت غرب از دهکده شانقار (Shanghar) در امتداد کوه سولخان (Solkan Dagħ) و از میان نقطه ۲۲۰۰ (۷۲۲۰ پا) میگذرد و برای ترکیه دهکده های شانقار و شانجکی (Shanghar and Chenajky) و برای ارمنستان دهکده های کومیستان، لیچیناک و المالی (Kumistan, Lichinak and Elmalı) میگذرد.

از آنجا به سمت شمال غرب بطرف مرز بین استانهای ارزروم و بیتلیس (Erzerum & Bitlis) در نزدیکی قله ای بدون نام جانیکه خطی مستقیم بین دهکده های ارشک و آقا کوی (Archek and Agha Keui) مرز استان مذکور را قطع

خواهد کرد. خطی روی زمین تثبیت گردد در ادامه تقسیمات اصلی آب و از نقطه ۲۰۵۰ (۶۷۲۵ پا) بگذرد.

از آنجا به سمت شمال بطرف قله بدون نام روی مرز استان مذکور در حدود ۸ کیلومتر به سمت شمال غرب از تپه کاتالیک (Kartalik Tepe) کوه کوریس (Choris Dagħ) مرز اجرائی بین استانهای ارزروم و بیتلیس (Erzerum and Bitlis)

از آنجا به سمت غرب بطرف بیوک سو (Buyuk Su) کیتی سو (Kighi Su) در نقطه ای حدوداً ۲ کیلومتر بطرف بالا جانیکه دره قابزو (Ghabzu Dere) به آن متصل می شود و در حدود ۱۱ کیلومتر به سمت شمال غرب از دهکده کیتی (Kighi) خطی روی زمین تثبیت گردد در ادامه تقسیمات اصلی آب و از شیطان داغلا (Sheitan Dagħ) (۲۶۱۰ یا ۸۵۶۵ پا)، کوه شیطان (Sheitan Dagħ) (۲۹۰۶ متر یا ۹۵۳۵ پا)، کوه هاکستون (Hakstun Dagħ) میگذرد و برای ارمنستان دهکده دینک (Dinek) و گذرگاه آبی کم عمق یا پل در جنوب غربی این دهکده را باقی میگذارد.

از آنجا به سمت غرب بطرف داربوغاز (Dar Boghaz) دره کوتسو (Kutu Dere) به نقطه ای در حدود ۳ کیلومتر به سمت جنوب از دهکده چارداک لار (Chardak Lar) پالمور (Palumor)،

خطی روی زمین تثبیت گردد در ادامه تقسیمات اصلی آب و برای ارمنستان دهکده های شوراخ و فرهادین (Shorakh and Farhadin) را باقی بگذارد و از میان کوه قابارتی (Ghabarti Dagħ) (۲۵۵۰ متر یا ۹۰۲۰ پا)، گذر ۲۴۵۰ متر بر روی مسیر پالمور کیتی (Palumor Kighi) نزدیک مصطفی بی کوناقتسی (Mustapha Bcy Konaghy) تپه فزیریا (Feziria Tepe) (۲۵۳۰ متر یا ۸۳۰۰ پا) نقطه ۲۲۴۴ (۷۳۶۰ پا) و نقطه ۲۰۳۵ (۶۶۷۵ پا) بگذرد.

از آنجا به سمت غرب بطرف مشترک مرزهای مناطقی ارزینگان (Sandjaks of Erzingan) و ارزروم (Erzerum) و استان مامورت -ال-عزیز (Mamuret-ul-Aziz) که در گوشه تیزی در مرز استان، در حدود ۲۴ کیلومتر به سمت غرب از دهکده پالمور (Palumor) و ۳۲ کیلومتر به سمت جنوب غرب از شهر ارزینگان (Erzingan) واقع شده است.

خطی روی زمین تثبیت گردد، در ادامه تقسیمات اصلی آب، و از سمت شمال غرب از طریق قله ای بی نام که در حدود ۲ کیلومتر به سمت جنوب غرب از پالمور (Palumor Dagħ) از میان کوه سیلوس (Silos Dagħ) کوه کرسینود (Kersinod Dagħ) (۲۴۰۵ متر یا ۷۸۹۰ پا) بطرف قله ای بی نام به سمت مرز جنوبی منطقه ارزینجان (Sandjak of Erzingan) در حدود ۸ کیلومتر به سمت جنوب غربی از گذر پالمور - ارزینگان (Palumor - Erzingan) بگذرد، سپس بطرف جنوب غربی در امتداد مرز منطقه (Sandjak) مذکور برای نزدیک به ۱۳ کیلومتر می پیچد، و از میان کاراجاکاله (Karaja Kaleh) (۳۱۰۰ متر یا ۱۰۴۷۰ پا) میگذرد.

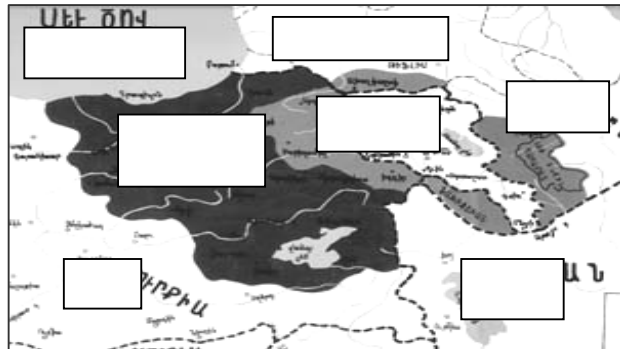
از آنجا به سمت غرب بطرف قله ای بینام بر روی مرز بین استانهای ارزروم و مامورت -ال-عزیز (Mamuret-ul-Aziz) و Vilayets of Erzerum در حدود ۳ کیلومتر به سمت شمال شرقی از گذر مسیری که از میان موزور سیلسیلی (Monzur Silsilesi) بین کناخ (Kennakh) روی فرات (Euphrates) و پلور (Pelur) در درسم (Dersim)، قله ای در حدود ۴۰ کیلومتر به سمت جنوب غرب از شهر ارزینگان قرار دارد.

مرز اجرائی بین استانهای ارزروم و مامورت -ال-عزیز، تغییر شکل یافته*، در صورتیکه اکثریت اعضای دارای حق رای کمیسیون تعیین مرز، خردمندانه بدانند، تقسیمات اصلی آب در امتداد خط الراس بین قله ای بینام در حدود ۲ کیلومتر به سمت جنوب غرب مرجان داغلا (Merjan Dagħlar) (۳۴۴۹ متر یا ۱۱۳۱۵ پا) و تپه کاتار (Katar Tepe) (۳۳۰۰ متر یا ۱۰۸۲۵ پا) دنبال شود

* در محل نامبرده، مرز استان (برطبق برگه خوزات درسیه) (Khozat Dersim) از نقشه ستاد ارتش ترکیه در مقیاس (۱۰/۲۰۰۰۰۰) که از سرآشیمی شمالی موزار - سیلسیلی (Monzar Silsilesi) برای در حدود ۷ کیلومتر سرازیر می شود. محل اتصال مرز بین کزاس ارزینگان (Kazas of Erzingan) و کماخ (Kemakh) در منطقه ارزینگان از ارزروم (Erzingan Sanjak of Erzerum).

از آنجا به سمت شمال بطرف رود فرات (Frat Nehri) (کاراسو یا فرات) (Kara Su or Euphrats) نقطه ای روی زمین تعیین شود در حدود ۶ کیلومتر به سمت شرق از دهکده یا کماخ (Kemagh) در حدود ۳۵ کیلومتر به سمت جنوب غرب از شهر ارزینجان خطی روی زمین تثبیت شود در ادامه تقسیمات اصلی آب و برای ترکیه مسیر از پلور (Pelur) در درسم تا کماخ روی رودخانه فرات و برای ارمنستان دهکده کوجا اربلر (Koja Arbler) را باقی گذارد.

از آنجا به سمت شمال بطرف مرز بین استانهای ارزروم و ترابوزان (Erzerum and Trebizond) در نقطه ای در حدود ۱ کیلومتر بطرف غرب قله ۲۹۳۰ (۲۶۳۰) یا ۸۶۲۵

ارتباط در بین مرزهای جدید و مسیرها در طول سلسله کوهها تامین کند، طوری که این ارتباطات توسط کمیسیون تعیین مرز در دشتی پس از مشورت با اهالی محلی برقرار گردد.

۱- در صورت وجود هرگونه اختلاف بین مفاد این حکم و نقشه های ضمیمه در مقیاس ۱:۱۰۰,۰۰۰ و ۱:۱۰۰,۰۰۰ مفاد حکم نهائی خواهد بود.

محدوده ۴ استان تعیین شده در ماده ۸۹ معاهده سور از تاریخ ۲۹ اکتبر ۱۹۱۴ پذیرفته شده است.

مرزی که در بالا توضیح داده شد، به رنگ قرمز بر روی یک نقشه معتبر و موثق در مقیاس ۱:۱۰۰,۰۰۰ که به مفاد حکم سرحدات کنونی ضمیمه شده، ترسیم شده است. اسامی جغرافیایی که در اینجا به آنها اشاره شده بر روی نقشه های همراه این متن نشان داده شده است.

سازمانهای ارشدی که برای اسامی مشخصات جغرافیایی از آنها استفاده شده و در مشخصات جغرافیایی و ارتفاع کوهها و موقعیت های استان (Vilayct)، منطقه (Sandjak) و مرزهای کازا (Kaza) مطابق با نقشه ستاد کل ارتش ترکیه در مقیاس ۱:۲۰۰,۰۰۰ و بخشی نیز از نقشه بریتانیا در مقیاس ۱:۱۰۰,۰۰۰ میباشند.

نقشه های با مقیاس ۱:۲۰۰,۰۰۰ فراهم شده به کمیسیون تعیین مرز توصیه شده است، که از آنها جهت نشانه گذاری مرزهای ارمنستان که با این حکم تاسیس می شود استفاده شود.

II

مرزی که در بالا تشریح شد، با گذاشتن بندر ترابوزان و دره کاراشوت (Karashut) مرزی برای ارمنستان، از ضرورت جهت وضع مقررات بیشتر برای دستیابی ارمنستان به دریا بی نیاز میگردد.

III

علاوه بر وضع مقررات کلی جهت محدودیتهای تسلیحاتی که شامل نیروهای نظامی و دریایی و هوایی می شود، بخش ۵ معاهده سور، غیر نظامی نمودن قلمرو ترکیه در مجاورت مرز ارمنستان مطابق آنچه در بالا بنا نهاده شد بصورت ذیل اجرا خواهد شد: کمیسیون کنترل و سازماندهی نظامی متفقین که در ماده ۲۰۰-۱۹۶ معاهده سور قید شده است، مامورین ارشد ژاندارمری را که در استانهای ترکیه در مجاورت مرزهای ارمنستان مستقر میباشد و منحصرًا از مامورین تامین شده توسط نیروهای متفقین یا بیطرف مطابق ماده ۱۳۹ معاهده مذکور میباشد، تعیین خواهد کرد.

این مامورین علاوه بر سایر وظایفشان، مخصوصًا وظیفه خواهند داشت که مراقبت کرده و به کمیسیون کنترل و سازماندهی نظامی متفقین در مورد هرگونه تمایلات و گرایشات در داخل استانهای ترکیه در مقابل تعرضات نظامی برعلیه مرز ارمنستان، مانند ساختن خط راه آهن و بزرگراه های استراتژیک، استقرار انبارهای ملزومات نظامی، ایجاد مستعمرات نظامی استفاده از تبلیغات خطرناک، جهت حفظ صلح و آرامش سرزمینهای ارمنستان که در جوار مرزها قرار گرفته اند، گزارش کنند. کمیسیون کنترل و سازماندهی نظامی متفقین بر این اساس اقداماتی را که جهت جلوگیری از تمرکز و سایر فعالیتهای معترضانه فوق الذکر، ضروری باشد، اعمال خواهد نمود.

در تائید صحت حقایقی که من آنرا گواهی می کنم، موجب الصاق مهر ایالات متحده بر آن شده است.

تهیه شده در دو نسخه در شهر واشنگتن در بیست و دومین روز ماه نوامبر، یکهزار و نهصد و بیست و مهمور به مهر استقلال ایالات متحده یکصد و چهل و پنج.

توسط ریاست جمهوری:

ودورو ویلسون

دبیر:

باینبریج کولبی

Bainbridge Colby

پا) و در حدود ۴ کیلومتر به سمت جنوب از دهکده متکوت (Metkut)، یا در حدود ۳۹ کیلومتر به سمت شمال غرب از شهر ارزنجان مشخص شود.

خطی روی زمین تثبیت گردد در ادامه تقسیمات اصلی آب، برای ترکیه دهکده های چالقیسی یسادی، تومس و آلاملیسک (Chalghy) و برای ارمنستان دهکده ارکقشان (Arkghan) و جاده و گردنه جنوب دهکده متکوت (Metkut) را باقی گذارد و از تپه یوج کارداش (Utch Kardash Tepe) کلک کیران (Kelek Kiran) تکشاش Tekketash ۲۸۰۰ متر یا

۹۱۸۵ پا)، کوه کهنام (Kehnam Dagh) (یا کوه کارا (Kara Dagh) ۳۰۳۰ متر یا ۹۹۴۰ پا) بگذرد، و بطور مساوی بین ارمنستان و ترکیه نقطه مرتفع عبور در حدود ۲ کیلومتر به سمت غرب از دهکده زازکر (Zazker) و بطور یکسان نقطه مرتفع عبور کرال خام بوغازی (Kral Kham Boghazy) مجاور دهکده چاردکلی (Chardakli) را

تقسیم کند و از نقطه ۲۷۶۰ کوه کارا (Kara Dagh) (۹۰۵۵ پا)، نقطه ۲۷۴۰ (۸۹۹۰ پا) بگذرد، و نقطه ای روی زمین معین شود، که نزدیک نهر ایکی (Iky Sivry) کمتر از ۲ کیلومتر به سمت غرب از گذر کوه چیمسن (Chimen Dagh) قرار گرفته

بنحوی که برای ترکیه محل الحاق دو جاده که بطرف غرب کشیده شده به طرف دهکده های کوچی کویی (Kuchi Keui) و کارا یا یراک و برای ارمنستان محل الحاق دو جاده دیگر که بطرف دهکده های متکوت و کیرمانا (Metkut) (Kirmanan) منتهی شده، باقی گذارد، کمیسیون تعیین مرز محلی، که به بالاترین حد

حق استفاده مساوی را از بزرگراه بین نقطه ۲۷۶۰ و ۲۷۴۰ فراهم کند، معین خواهد کرد. استان با مرز سنجک درسیم (Dersim Sandjak) از استان مامورت - العزیز در ۱۴ کیلومتری رودخانه فرات قرار گرفته. این برای ترکیه پلی نظامی در شمال کوهی

به ارتفاع ۱۱۰۰۰ پا و تنها ۲۰ کیلومتر جنوب شهر ارزینگان باقی میگذارد. اختیار تغییر مرز اجرایی در این نقطه بمن تفویض نشده است و این ۴۰ کیلومتر مربع از منطقه در خارج چهار استانی که در ماده ۸۹ معاهده سور مشخص شده اند، قرار گرفته. به هر

حال، من جسارتًا توجه کمیسیون تعیین مرز را به مطلوبیت مشاوره با اهالی محلی با این نظر که امکان تغییرات مرز استان در این نقطه وجود دارد، جلب می نمایم، از آنجا به سمت شمال غرب بطرف کلکیت چای (کلکیت ایرمساغ) (Kelkit Chai) در نقطه ای که مرز بین استانهای ترابوزان و سیواس (Trebizond and Sivas) از طرف جنوب به آن میرسد.

مرز اجرایی بین استانهای ترابوزان و ارزروم و سپس مرز اجرایی بین استانهای ترابوزان و سیواس.

از آنجا به سمت شمال به طرف قله ای بینام بر روی مرز بین استانهای ترابوزان و سیواس در حدود ۴ کیلومتر به سمت جنوب غربی از بورقایا (Borgha Paya) (۲۹۹۵ متر یا ۹۸۲۵ پا) که در حدود ۳۸ کیلومتر به سمت جنوب غربی از شهر گوموش - خانان (Gumush Khana) قرار گرفته.

خطی بر روی زمین تثبیت گردد، در ادامه تقسیمات اصلی آب، برای ارمنستان دهکده های کیت، سینانلی، کیلیکتین و کیرتانوس و برای ترکیه استانهای کارکیشلا، سادیک، کاراکیا و آرا (Kar Kishla, Sadik, Kara Kia, Ara) در حالی که گذر بین

غرب انشعابات رودخانه های شیران چای (Shiran Chai) و شرق سرآبهای دره بارساک (Barsak Dere) کارا چای (Kara Chai) در حدود ۴۳ کیلومتر به سمت شرق از شهر کاراهیسارشارکی (Karahissar Sharki) شیبین کاراهیسار (Shebin Karahissar) را قطع میکند.

از آنجا به سمت شمال شرق، به سمت شمال و به سمت غرب بطرف قله ای بینام بر روی مرز بین استانهای ترابوزان و سیواس در حدود ۷ کیلومتر به سمت شمال غرب از تپه یرچی (Yerchi Tepe) (۲۶۹۰ متر یا ۸۸۲۵ پا) و حدود ۴۷ کیلومتر جنوب به سمت جنوب شرق از شهر کراسون (Kerasun) قرار گرفته.

مرز اجرایی بین استان های ترابوزان و سیواس

از آنجا به سمت شمال از نقطه ای که در آخر ذکر شد در مرتفع ترین نقطه سلسله جبال پونتیک (Pontic Range) بطرف دریای سیاه در نقطه ای روی ساحل دریا در حدود ۱ کیلومتر به سمت غرب از دهکده کشاب (Keshab) و در حدود ۹ کیلومتر به

سمت شرق از شهر کراسون (Kerasun) تعیین شود.

خطی بر روی زمین تثبیت گردد در ادامه تقسیمات اصلی آب، برای ترکیه دشتها، مراتع، جنگلها و دهکده ها در داخل آنگذر (کساریز) حوزه رودخانه دره کومیت (Kumit Dere) آک سو (Aksu) و انشعاباتش و برای ارمنستان دشتها، مراتع، جنگلها و دهکده ها در داخل کساریز حوزه رودخانه دره یاغاج (Yaghaj Dere) دره اسپیسا (Espiya Dere) و دره ونازیست (Venazit Dere) دره کشاب

(Keshab Dere) و انشعاباتش را باقی گذارد و به نحوی ترسیم شود که بشود از مرز بین کازاس تریپولی (Kazas of Tripoly) (تیربولی Tireboli) و کرسون (Kersun) در ۷ کیلومتری جنوب تپه کارا (۱۶۹۶ متر یا ۵۵۶۵ پا) استفاده کرد و مناسبترین

نگاهی به جغرافیای تاریخی و تاریخ آرتساخ قریباغ

(تا سال ۱۹۱۷)

ا.گرمانيک

آران) و پس از سقوط پادشاهی آرتساخونی (با اشکانیان ارمنی) به سال ۴۲۸ م. خود را سلسله پادشاهی نامزد کردند و **واچه دوم** در نبرد وارتان در برابر یزدگرد دوم شرکت جست. اقتصاد و سیاست و فرهنگ آرتساخ در زمان **واچاگان بارپاشت** (barepasht) به معنی خدشناس، ۵۱۰-۴۸۷ م.) دوران رونق خود را گذراند، حکومت او تا آران نیز گسترش یافته بود. در سده هفتم میلادی سلسله آنها توسط خاندان ایرانی **مهرانیان** قلع و قمع شد و اینان اگر چه بعد از مدتی به کیش مسیح در آمده بتدریج ارمنی شدند اما هرگز از انتقامجویی آرتشاهیک‌ها رهایی نیافته و شاهزاده آنان **جوانشیر** با وجود احترام و محبوبیتی که میان ارمنیان داشت در سال ۶۸۳ قربانی این انتقامجویی شد.

در سده نهم میلادی دو شجره از دودمان آنها در برابر تازیان به نبرد پرداخته یکی در ناحیه **دیزاک (یسایی ابو موسه)** دیگری در ناحیه **خاچن (سهل سمباتیان، آرتروسه)**. شجره نخست که مقرش در دژ **گوروز** واقع بود در سده دهم پادشاهی دیزاک را بوجود آورد، دومی با مقرهای **خوخانابرد** در خاچن و **هاندابرد** در زار پایه حکومت خاچن و پادشاهی **هرت - کامبجان** (heret-kambejan) را تشکیل داد. اختلاف آرتشاهیک‌ها بعدها در حکومت **ملیک‌های خاچن** شرکت کردند.

ساختمان نخستین کلیسا در **آماراس** (اکنون در ناحیه مارتونی جمهوری آرتساخ) بدست **گریگور روشنگر** بنیانگذار کلیسای مسیحی در ارمنستان (سال ۳۰۱ م.) آغاز و در زمان نوه او **گریگوریس** اولین اسقف سرزمین آرتساخ به پایان رسید. نخستین مدرسه در آماراس نیز بدست **مسروپ ماشوتس** (مخترع الفبای ارمنی در سال ۴۰۵ بنا شد. پس از سقوط حکومت اشکانیان ارمنی در سال ۴۲۸ م. حکام مستبد ساسانی از مجموع آرتساخ، اوتیک و آران اصلی یک استان مرزی یا **مرزبانی** تشکیل دادند که مقر مرزبان در **زوغ** (dzogh) قرار داشت. همانگونه که اشاره شد آرتساخ در نبرد وارتان در برابر یزدگرد ساسانی که در صدد بازگرداندن کیش زرتشت به ارمنستان و از میان بردن هویت ملی ارمنیان و تصاحب کامل و قطعی سرزمین ارمن بود، فعالانه شرکت کرد. (سال ۴۵۱) و پس از آن نیز اهالی آرتساخ با اختفا در جنگلها و دژهای مستحکم به مبارزه پارتیزانی در برابر مستبدان زمان ادامه دادند. آرتشاهیک‌های آرتساخ و اوتیک با استفاده از اختلافات داخلی دربار ایران در اواخر سده پنجم توانستند پادشاهی خود را پدید آورند و نخستین شاه **واچاگان بارپاشت** بود که بنیان گذار شهر استپاناکرت کنونی (واراراکن varar-akn) نیز می‌باشد. پادشاهی واچاگان دارای نظم و نظام درونی (به نام **قانون اساسی نظام**) بود و در اشاعه مسیحیت ارمنی سعی و تلاش فراوان نمود و مراکز روحانی و فرهنگی چون **وانک گدیچ و کاتارو، آماراس، گانزاسار، یغیشه، هورک، دادیوانک، وانک هاگوپ مقدس** و غیره در تمام طول سده‌های میانه فعالانه کار کردند. پادشاهی آرتشاهیک در سده ششم منقرض شد اما همان خاندان ناخاراری (زمینداران مقتدر) آرتشاهیک به عنوان صاحب اصلی آرتساخ باقی ماند.

پس از استقرار حاکمیت تازیان بر آرتساخ (در اوایل سده هشتم م.) اهالی آرتساخ در شورش‌های متعدد ضد تازی شرکت کردند. در سده نهم دو شعبه از خاندان آرتشاهیک جنبش ضد تازی را رهبری می‌کرد، شعبه اول تحت رهبری **ابوموسه** در **دیزاک** (ناحیه هادروت) و شعبه دوم به ریاست **سهل سمباتیان** در **خاچن** (نواحی کنونی مارتاکرت، شاهومیان، استپاناکرت، شوشی، مارتونی و ساحل شرقی دریایچه سوان) قرار داشت. در سده دهم حاکم خاچن بر آرتساخ و نواحی همجوار صاحب نفوذ بود. در سده‌های ۱۱-۱۲ م. آرتساخ بارها زیر سم اسبان ترکان سلجوقی قرار گرفت. بویژه **خاچن** متحمل زبان‌های بسیار شد و مناطق مسکونی و مراکز فرهنگی آن ویران گردیده مردم مورد چپاول و کشتار قرار گرفتند. کنستانتین قیصر بیزانس (۹۵۹-۹۱۳ م.) حکومت خاچن را برسمیت می‌شناخت و این امر از نامه او برای خاکم خاچن روشن می‌شود. او این نامه را خطاب به ارمنستان می‌نویسد.

در سالهای دهه ۱۱۴۰ قلمرو حکومت خاچن سرانجام از زیر یوغ سلطه ترکان سلجوقی آزاد شد و در اواخر همین سده جزو قلمرو حکومت خاندان **زاکاریان** در شمال شرق ارمنستان در آمد. در اوایل سده ۱۳ م. در سه بخش حکومت خاچن (نرکین خاچن، هاترک، ورین خاچن یا **زار**) اقتصاد، هنر و صنعت و فرهنگ از رونق و پیشرفت بی سابقه‌ای برخوردار شد. تاریخ آرتساخ در سده‌های میانه در آثار مورخانی چون **موسس خورناتسی، ماتوس اورهاتیسی، موسس کاغانکاتوتسی، گراگوس گانزاکتسی، وارطان آرولتسی، استپان اوربلیان** و دیگران به کرات منعکس شده است.

در دوران باستان ارمنستان بزرگ (یا **هایک بزرگ** به ارمنی medk - hayk) به لاتین Armenia Major) شامل پانزده استان بود. این سرزمین در برابر پادشاهی ارمنستان کوچک (هایک کوچک، Armenia Minor) که در سوی باختر رود فرات واقع بود، به پادشاهی ارمنستان بزرگ نامزد گردید. بعدها زمانی که در سال ۱۱۲ پیش از میلاد پادشاهی ارمنستان کوچک منقرض گردید و پهنه آن به پادشاهی پونت پیوست، نام ارمنستان بزرگ به عنوان نام رسمی پادشاهی ارمنستان در زمان سلسله آرتاشسیان (۱۸۹ پ م - سال ۱ میلادی) و دوران بی ثباتی سال‌های ۶۲-۳۷ و پادشاهی متمرکز و استوار اشکانیان ارمنی (۳۸۷-۶۲) باقی ماند. در سنگ نبشته‌های پارتی نام Vuzurg Armenan برای این سرزمین ثبت شده است. وسعت ارمنستان بزرگ بالغ بر ۳۱۶ هزار کیلومتر مربع بود.

پانزده استان ارمنستان بزرگ اینان بودند: **آیرارات، واسپوراکان، سیونیک، آرتساخ، گوکارک، ارمنستان علیا (بارزر هایک) یا استان کارین، توروبران یا تارون، آغزینیک، سوپک یا سوفن یا ارمنستان چهارم (هایک چهارم)، تایک، پارسکاهیک (نوشیراکان)، کورچک (کوردوک)، موک، پایتا کاران، اوتیک (اوتی). مطابق کتاب آشخاراتسویتس (ashkharatsuyts) اثر آنانیا شیراکاتسی (anania shirakatsi) مورخ سده هفتم میلادی استان آرتساخ به عنوان دهمین استان ارمنستان دارای دوازده ناحیه بود: **میوس هاباند** (سیساکان-ئی-کوتاک)، miyus- haband sisakan-i-kotak)، **وایگونیک** (vaykuninik) یا **زار** (dsar)، **بردازور** (berdadzor)، **مسیرانک** (medsirank)، **مس کوانک** (meds-kovank)، **مس کوغانک** (muxank)، **پرانک** (perank)، **پارزوانک** (parzvank) یا **پارساوانک** (parsavank) **پاریسوس** یا **کوستی پرنس** (kusti parnes) و **کوغت** (koght).**

منطقه‌ای که در طی ۷۰ سال اخیر به نام منطقه خود مختار قریباغ کوهستانی، یا امروز، جمهوری قریباغ کوهستانی یا جمهوری آرتساخ معروف است در واقع شامل بخش‌هایی از استان‌های آرتساخ، سیونیک و اوتیک است و بخش بزرگی از آن در استان آرتساخ واقع می‌باشد و به همین علت نیز این جمهوری به نام آرتساخ نامزد شده است و هرگاه در این کتاب نام آرتساخ به کار می‌رود منظور منطقه‌ای با مرزهای کنونی می‌باشد. قدمت آرتساخ به قدمت ارمنستان است و همانند سرزمین اصلی در اینجا نیز آثار باستانی از دوران پارینه سنگی (در ناحیه هادروت)، سنگ مس، مفرغ و دوران آهن مانند مناطق مسکونی و گورها (خوجالو، آرنزار و غیره) به جا مانده است. نام آرتساخ در سنگ نبشته‌های اورارتو (دوران پادشاهی آرارات) به صورت‌های **آرداخونی** (ardakhuni) (یا **اوردخینی** urdekchini) و **اوردخه** (urdekhe) قید شده است که نام آرتساخ از آن ماخوذ است و سرزمینی به این نام در هزاره اول پیش از میلاد جزو **پادشاهی آرارات (اورارتو)** و سپس **یرواندیان** قرار داشت. مورخین یونان باستان این سرزمین را به صورت **ارخستنا** (orkhistena) یاد کرده‌اند که انعکاس شکل ارمنی آرتساخ می‌باشد. در منابع ارمنی، یونانی و رومی بوضوح راجع به تعلق آرتساخ و استان اوتیک واقع در سمت راست رود **گورا** به ارمنستان سخن گفته‌اند و مرز آنها با **آران** از همین رود می‌گذشت. مورخینی چون استرابون، پلاویوس بزرگ، کلاودیوس بطلمیوس، پلوتارک و دیون کاسیوس در این باره مطالب صریحی دارند. در سده دوم پیش از میلاد آرتساخ با ساکنان ارمنی خود و حکام **آرتشاهیک** جزو پادشاهی ارمنستان بزرگ بشمار می‌رفت و مطابق با استرابون از اقتصاد غنی برخوردار بود و هنگام جنگ تعداد زیادی سواره نظام وارد کارزار می‌نمود. تیگران دوم پادشاه سلسله آرتاشسیان در سال ۹۵ پیش از میلاد این سرزمین را نیز در قلمرو خود داشت و وجود شهر تیگراناکرت در آرتساخ (غیر از تیگراناکرت پایتخت واقع در نزدیکی دیاربکر فعلی) گواه بر این امر است. پس از تقسیم ارمنستان میان ایران و بیزانس در سال ۳۸۷ م. آرتساخ تا انقراض پادشاهی ارمنستان در سال ۴۲۸ م. جزو ارمنستان شرقی باقی ماند. سپس ایرانیان آن را به پادشاهی آران منضم کردند. پس از انقراض پادشاهی آران در سال ۴۶۹ م. آرتساخ و آران به عنوان بخشی از مرزبانی تازه تشکیل در آمدند و جمعا مرزبانی آران نام گرفتند. این مرزبانی پس از صد سال در اواخر سده ششم میلادی در شمال به حکومت‌های کوچک تقسیم شد و هر یک به نام خاندان حاکم نامزد شده دیگر عنوان عمومی آران بر ایشان مصداق پیدا نمی‌کرد. سلسله پادشاهی **آرتشاهیک** یا **پرنشاهیک** یک خاندان ارمنی بود که بر استان‌های اوتیک و آرتساخ حکم می‌راند. آنها بطور موروثی بر سرزمین واقع میان رودهای **گورا و ارس (آراکسی)** که **آران** یا **آغوانک** نام داشت حاکم بودند (آرتشاهیک به معنی حاکم و صاحب و شاه

* - خاچن ماخوذ از کلمه خاچ (صلیب) است. علت بکار رفتن این نام ساکن بودن ارمنیان مسیحی در این ناحیه بود. این نام در منابع بیزانس و ایران یاد شده است. (ا.گرمانيک)

داستان يك يادداشت روزانه

هووانس طی ۴۸ روز به بندر عباس رسیده، سوار کشتی شده و به مرکز بزرگ تجاری هند که سورت نام داشت رهسپار گشته بود. پس از چهار ماه توقف در آنجا به شهر آگرا، دیگر مرکز بزرگ هند، حرکت کرد. پس از آن که به آگرا رسید، چند سفر در جهات گوناگون انجام داد و سرانجام به همراه آوتیک پسر پطروس و دو خادم او یعنی بوغوس و پطروس در ۸ فوریه ۱۶۸۶م راه نپال را در پیش گرفت. این سفر بیش از سه ماه به طول انجامید. هووانس در کاتماندو، مرکز نپال، سه ماه دیگر ماندگار شد و سپس به تبت رفت. او پس از دو ماه و نیم سفر دشوار و پرخطر به لاسا، پایتخت آن سرزمین رسید. هووانس ۵ سال در آنجا ماند، زبان تبتی را آموخت و با اقشار گوناگون مردم تبت، از روستایی ساده کوهنشین گرفته تا بازرگانان، مقامات دولتی و روحانیون بودایی، تماس‌های نزدیک برقرار کرد. هووانس در روز ۱۹ ژوئن ۱۶۹۱م از لاسا و از راه کاتمانده به پاتنا رفت. سپس از راه رود گنگ با کشتی تا راج محل رفته از آنجا به کلکته پای می‌نهد. در ۴ دسامبر ۱۶۹۳م از کلکته به هوکلی باز می‌گردد و یادداشت‌های او در آنجا به پایان می‌رسد.

تا کنون زمان و مکان مرگ هووانس جلفایی نامعلوم مانده است و دانسته نیست که یادداشت‌های او چگونه سر از کشور پرتغال درآورده‌اند. تنها این را می‌دانیم که او سالم و تندرست به جلفای نو بازمی‌گردد و به گواهی سندی که در سال ۱۷۰۲م تنظیم شده است به همراه برادرش در محله میدان آن شهر زندگی می‌کند.

واقعیت این است که کشورهای نپال و تبت، که در بلندی کوه‌های هیمالیا قرار دارند، سده‌های بسیار در برابر اروپاییان بسته بودند. تنها اندکی از پژوهشگران توانسته بودند به آنجا رخنه کنند و از آن سرزمین‌های شگفت انگیز و مردمان آنجا اطلاعاتی برای اروپاییان به دست آورند. هووانس ترداویتیان چهارمین کس در جهان است که آگاهی‌های مکتوبی از سفر خود به تبت بر جای گذاشته است. بر خلاف کسانی که پیشتر به آنجا رفته و از جمله مبلغان کاتولیک بودند و انگیزه‌های دیگری داشتند، هووانس جنبه‌های مختلف اقتصادی و اجتماعی آن کشورها را مطالعه و به ثبت رسانده است. او چون با داد و ستد سر و کار داشت، از قیمت کالاها و قدرت خرید مردم و تقاضای ایشان نیک آگاه بود. لذا نوشته‌های او که اسناد حسابداری هستند بسیار موثق و قابل توجه می‌باشند، و بخصوص برای مطالعه تاریخ صنعت و تجارت آن کشورها بسیار ارزشمند هستند. یادداشت‌های هووانس ترداویتیان دارای آگاهی‌های موثقی در باره مقدار و وزن و قیمت کالاها، تولیدی یا قیمت فروش آنها در کشورهای ایران، هند، نپال و تبت، و همچنین هزینه‌های حمل و نقل، تعرفه‌های گمرکی و شرایط اعطای وام و دیگر مسائل گوناگون می‌باشند. یادداشت‌های او منبع ارزشمندی در باره نرخ تبدیل واحدهای مختلف پول و به دست آوردن ارزش طلا، مس، و بخصوص نقره در اواخر سده ۱۷ میلادی در آن کشورها است. این یادداشت‌ها اطلاعات بسیاری در باره روابط میان بازرگانان، ارتباطات آنها با حاکمان آن کشورها و بسیاری مسائل دیگر در بر دارد.

کشف یادداشت‌های هووانس ترداویتیان توجه بسیاری از کارشناسان را برانگیخت. در همان آغاز کار، دو دانشمند هندی برای بدست آوردن اطلاعاتی از آن دستنوشته راهی ارمنستان شدند. مقالات و گزارش‌هایی در باره یادداشت‌های این مسافر ارمنی در نشریات معتبر هندوستان به چاپ رسید. مقاله پژوهشی لیون خاچیکیان در باره هووانس و اثر او در کشورهای هند، فرانسه و ایتالیا انتشار یافت. گزارش او در بیست و هفتمین همایش بین المللی خاورشناسان عرضه شد و در مسکو به زبان روسی به چاپ رسید. حتی در مجارستان و ژاپن در باره طومار محاسبات هووانس جوغایتسی گزارش‌هایی منتشر شده است. چندی پیش طومار محاسبات هووانس ترداویتیان به کوشش لیون خاچیکیان و هاوکوپ پاپازیان با پیشگفتاری مفصل و پژوهشی همه جانبه، با فهرست لغات بیگانه و معانی آنها و نقشه مسیر حرکت نویسنده به چاپ رسید.

در تابستان سال ۱۹۶۱ میلادی مسئولان مرکز اسناد خطی ارمنستان (ماتناداران)، از آکادمیسین روبرت گلبنگیان عضو وابسته آکادمی علوم پرتغال اطلاع یافتند که دستنوشته‌ای به زبان ارمنی مرکب از ۴۴ ورقه بلند بالا که شامل محاسباتی به خط ریز ارمنی است، در بخش دستنویس‌های کتابخانه ملی پرتغال در لیسبون نگهداری می‌شود.

بزودی روبرت گلبنگیان بنا به خواهش مسئولان ماتناداران، میکروفیلم این دستنوشته را که در علم ارمنی شناسی ناشناخته مانده بود برای ایشان فرستاد. در ایروان نسخه عکسی آن تهیه شد و سپس خواندن آن متن دشوار را که نیازمند زمانی طولانی و کاری سنگین بود آغاز کردند. کارشناسان برجسته‌ای که در خواندن متون دشوار سده‌های میانه تجربه و مهارت بسیاری داشتند به این کار همت گماشتند. یکی از آنها لیون خاچیکیان، رئیس وقت ماتناداران و عضو اصلی آکادمی علوم ارمنستان شوروی، و دیگری پروفیسور هاوکوپ پاپازیان، دکتر تاریخ و رئیس بخش مطالعات متون و اسناد تاریخی سده‌های میانه بود.

خواندن این دستنوشته دشواری‌های بسیاری در بر داشت. بعضی قسمت‌های آن ورقه‌ها، که طول آنها بیش از نیم متر بود و سده‌ها در همان حالت پیچ خورده و لوله شده مانده بود، به سبب جابجایی‌های مکرر آنها آسیب دیده، پاک شده و مغشوش گشته بود. درک خود متن اصلی نیز بسیار دشوار بود، چرا که به زبان محاوره‌ای و روزمره ارمنیان جلفای اصفهان نوشته شده و مملو از لغات و اصطلاحات عجیب و غریب بود و برخی جاهای آن به هیچ وجه قابل فهم نبود. سرانجام پژوهشگران روشن ساختند که این واژه‌های ناشناخته هیچ مناسبتی با زبان‌های فارسی، عربی و ترکی ندارند، بلکه از زبان‌های هندی، تبتی، نپالی و حتی چینی به عاریت گرفته شده‌اند. غیر از آن، متن دارای محاسباتی نامعمول با اعداد و ارقام و کسرها و ترازنامه‌های بسیار بود و نام انواع کالاها و قیمت آنها بر حسب واحد پول کشورهای مختلف، واحدهای اندازه گیری و وزن، اصطلاحات فراموش شده مالی و حسابداری و نام جای‌های ناشناخته در آن به چشم می‌خورد. کار سخت و دشوار خواندن دستنوشته با وقفه‌هایی چند تا سال ۱۹۷۸م ادامه یافت، اما تا آن زمان نام نویسنده و هویت دستنوشته آشکار شده بود.

نتایج نخست این پژوهش مایه شگفتی دانشمندان گشت. آن دستنوشته دشوار فهم و پر از اعداد و ارقام گوناگون، در واقع دفتر حساب‌های یک بازرگان ارمنی اهل جلفای اصفهان بود که در سده ۱۷ میلادی زندگی می‌کرد و هووانس ترداویتیان نام داشت. آن صورت دخل و خرج او بود که گاهگاه به عنوان دفتر یادداشت روزانه نیز به کار می‌رفت. او آن را در طی ۱۱ سال، از ۱۶۸۲ تا ۱۶۹۳ میلادی و در سفرهای دور و دراز تجاری خود نوشته بود.

مسیر مسافرت این بازرگان جلفایی نیز غیر عادی و بسیار عجیب بود. هووانس در ۱۷ سپتامبر ۱۶۸۲م از شهر ارمنی نشین جلفای نو در ایران مقداری ماهوت انگلیسی (۳۳۸ متر) به مبلغ ۲۱۷ تومان از دو برادر بازرگان به نام‌های زاکار و امبروم، پسران خواجه گراک، خریداری کرده و به قصد فروش آنها در هندوستان به راه افتاده و با گذر از شهر شیراز به بندر عباس رسیده بود.

اطلاعات مربوط به زندگی هووانس ترداویتیان بسیار اندک است. از مطالعه یادداشت‌های او روشن می‌شود که هووانس با نظام پولی و اوزان و مقادیر کشورهای شرقی به خوبی آشنا بوده و توانسته است همه مسائل پیچیده حساب را به درستی حل کند و از عهده انجام هر نوع محاسبه بفرنج بر آید. آن گونه که پیداست، او در مدرسه بازرگانی کستاند جوغایتسی (جلفایی) در شهر جلفا تحصیل کرده بود. پیش از سفر به هند با چند سفر به نواحی غرب ترکیه و شهرهای ازمیر و بورسا تجربه سودمندی در سفرهای تجاری دور و دراز بدست آورده بود.